

Ekskursionsberetning fra Havehistorisk Selskabs tur til Fyn d. 31. maj/1. juni 2014

Det var en forrygende og dejlig tur. Den var tilrettelagt af Kirsten Lund-Andersen og Lisbeth Hvid.

Der var tilmeldt 33 deltagere og næsten alle tilmeldte deltog. Turen foregik i egne biler - med samkørsel for dem, der ønskede det.

Programmet var:

Lørdag 31. maj 2014:

1. Mødested: Søren og Annis bondegård i Viby nord for Kerteminde
2. Kølstrup kirke og præstegård
3. Kørsel til Broholm Gods
4. Fortæring af medbragte madpakker på Broholm Gods og besigtigelse af fintestenssamling.
5. Glorup Gods

Individuel overnatning

Søndag 1. juni 2014:

6. Holstenshuus Gods
7. Frokost hos Søren og Lisbeth Hvid i deres have Holmelund 22 i Aarup
8. Erholm Gods

Bondegården, Viby Bygade 12 er en firelænget stråtekt gård fra midten af 1700-tallet. Den er fredet og ligger centralt i landsbyen Viby sammen med bl.a. to andre fredede gårde. Søren og Anni købte gården i 2001 af Statens Bygningsfredningsfond, som havde bekostet nyt stråtag på alle længer. Forinden havde lokalsamfundet sikret gårdens fortsatte eksistens ved indsamling og opkøb af den da meget forfaldne gård. Nu er gården enkelt og smukt istandsat ud- og indvendigt med anvendelse af traditionelle metoder og materialer kombineret med moderne bekvemmelighed. Alt gjort med viden og sjæl, som sikkert kun Søren og Anni kan gøre det. Meget inspirerende og tankevækkende. Gården kan også opleves ved at deltage i et af de årlige internatkurser i bygningsrestaurering som afholdes af bl.a. Søren Vadstrup og Kirsten Lund-Andersen. (Se fx Nyheder fra Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur, maj' 14.)

Ved ankomsten blev der serveret kaffe og hjemmebagte boller.

*Søren Vadstrup (i midten) fortæller om gården
Kirsten Lund-Andersen (th. for Søren)*

Kølstrup Kirke og præstegård ligger forrygende smukt med udsigt ud over Kertinge Nor. Sognepræst Knud Erik Kristensen, (som 'kun' har været præst ved kirken i 31 år,) tog imod os og fortalte engageret om kirken, hvis ældste dele er fra 1200-tallet, om dens inventar og om dens tilknytning til Ulriksholm Gods.

Derefter gik vi forbi den meget velholdte urtehave over i den store firelængede præstegård, så konfirmationsstuen og den store præstegårdshave. Knud Erik Kristensen holdt selv både urtehave og prydhave. 'Så blev græsset slået, som han gerne ville have det'. Fra haven var der en trampesti ud til et lille stråtekt lysthus med udsigt over Kertinge Nor til bl.a. spiret på Ulriksholm Gods og ellers helt gemt i en blandet bevoksning. Det er nemt at forestille sig, at dette fredfyldte sted er velegnet til forberedelse af prædikener og store tanker.

Sognepræst Knud Erik Kristensen fortæller

Gårdspladsen på den firelængede præstegård

Urtehaven

Lysthuset

Turens næste oplevelse var **køreturen fra Kølstrup til Broholm Gods.**

Arrangørerne havde fundet den absolut smukkeste rute af bitte små veje, som snoede sig igennem det fynske landskab og igennem idylliske landsbyer. De fleste brugte nok mere end de 1½ time, der var afsat i programmet til turen, for det var noget af en udfordring at blive på ruten. Så fremover vil alle nok bruge en GPS til sådanne situationer. Så får man også set noget undervejs.

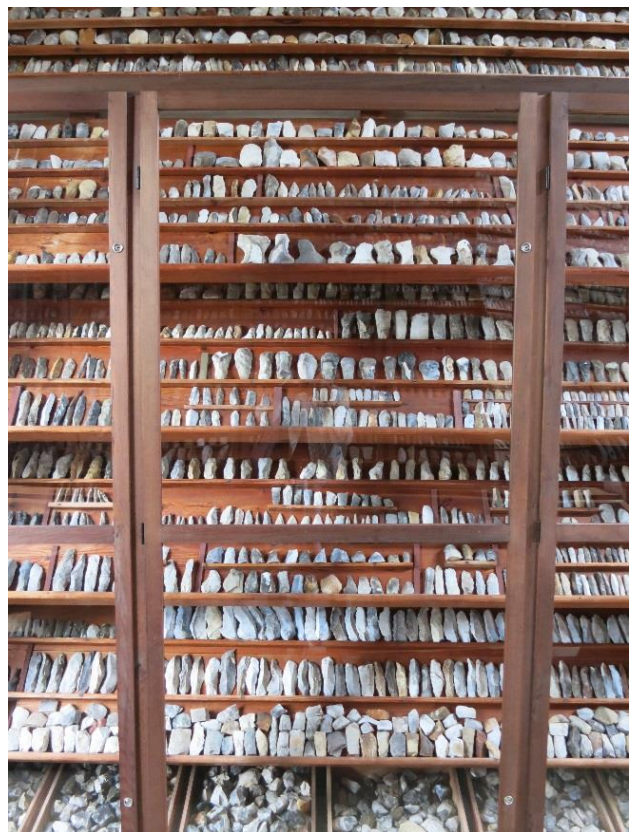
Vel ankommet til **Broholm Gods** indtog vi de madpakker, som vi hver især havde medbragt. De fleste besøgte det fine lysthus og den imponerende store samling af 70.000 flintesager, som den tidligere ejer N.F.B. Sehested havde fået bønderne til at indsamle, og som nu er udstillet i den af ham selv tegnede museumsbygning fra 1878. Bygningen er dermed den første bygning, som er opført med det formål, at fungere som museum. Der er fri adgang til samlingen, som i dag hører under Svendborg Museum.

Lysthuset

Flintestensamlingen

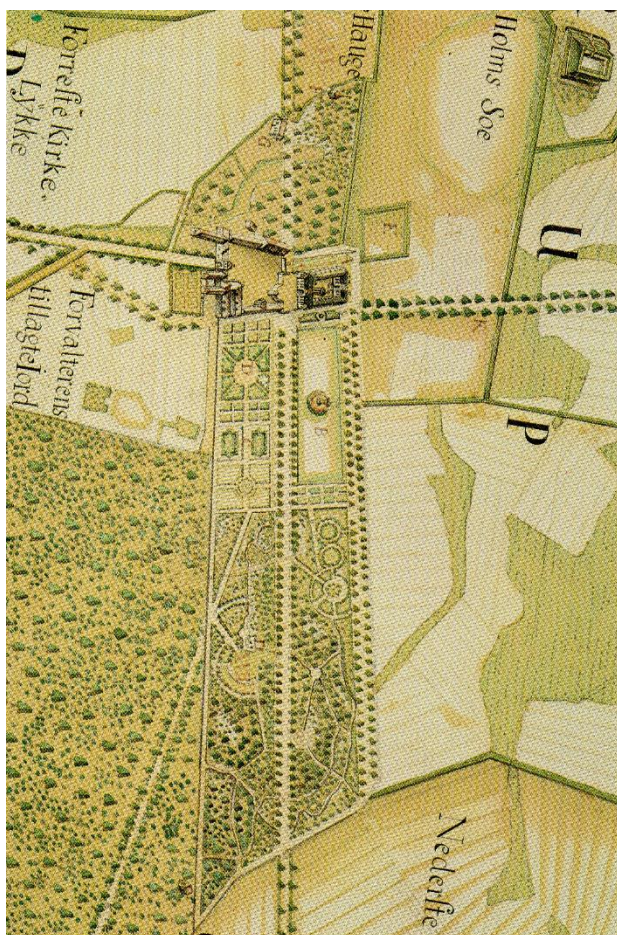

Næste stop var **Glorups have**, hvor der i maj 2013 blev indviet en ny hovedsti og et formidlingshus. (Anlægget er omtalt i Landskab nr. 8, 2013.)

Kirsten fortalte indledningsvis om havens lange historie og attraktioner. Hovedbygning og haveanlæg kom i 2006 med i kulturministeriets Kulturkanon.

Haven fik sin udstrækning og hovedform under Adam Gottlob Moltke, som ejede Glorup fra 1762 til 1792. Moltke fik plantet de to lange linealléer, der strækker sig mod syd fra hver side af hovedbygningen. Umiddelbart syd for hovedbygningen blev en eksisterende sø omdannet til den nuværende spejldam, og vest herfor blev anlagt en formel fransk have. Syd for spejldam og den formelle have blev som noget helt nyt etableret en af de allertidligste engelske haver i Danmark. Udform-

ningen af denne sidste del af haven afveg dog en del fra, hvad vi i dag forestiller os som en engelsk have. Hakon Lund omtaler i Danmarks Havekunst I denne udformning, som en engelsk-kinesisk stil, der netop var kommet på mode. Et jordekort fra 1774 (se nedenfor) viser, at stierne i havens nordlige del har været udformet som hele eller dele af cirkelslag forbundet med lige linjer, mens de i anlæggets sydlige del har haft et mere utvungne forløb. Meget tyder på, at havens tidligste træk blev udstykket af arkitekt Nicolas-Henri Jardin, som imidlertid forlod landet i 1771, mens realisering og opfølgning blev varetaget af henholdsvis arkitekterne Christian Joseph Zuber og Georg Erdman Rosenberg. Hanne Raabyemagle har beskrevet haven indgående i Forblommet Antik.

Udsnit af jordekort fra 1774

Kopi fra aktuel folder om haven

Med årene forfaldt haven indtil den under Adam Gottlob Moltke-Huitfeldt og hustru Eliza Rasumowska's ejerskab i perioden 1862-82 blev omdannet med bistand fra landskabsarkitekt H.A. Flindt og den i 1861 ansatte driftige gartner Ditlev Christian Ernst Eltzholtz. Arealet syd for spejldammen blev nivelleret og der blev etableret et andet fransk anlæg, først med blomsterbede og senere med forskellige kunstfærdige tæppebede. Det tidligere franske anlæg og den engelsk-kinesiske have blev ændret til en landskabelig-engelsk have med forskellige follies, herunder en hængebro over den dybe slugt i havens sydøstlige del. Broen var projekteret af English & Hansen fra København og stod færdig i 1867. H.C. Andersen skriver begejstret om broens etablering og indvielse i sine dagbøger, ligesom han i det hele taget er meget fascineret af Glorups have og anvender mange af elementerne, herunder skræpperne i sine eventyr. Denne periode i haven er udførligt beskrevet af Lulu Salto Stephensen i Danmarks Havekunst II.

Endelig har Glorups nuværende ejer Jacob Rosenkrantz sammen med landskabstegnестuen Absolut Landskab i 2009-2013 suppleret det historiske anlæg med en 'tredje akse' igennem den landskabelige have (se ovenfor).

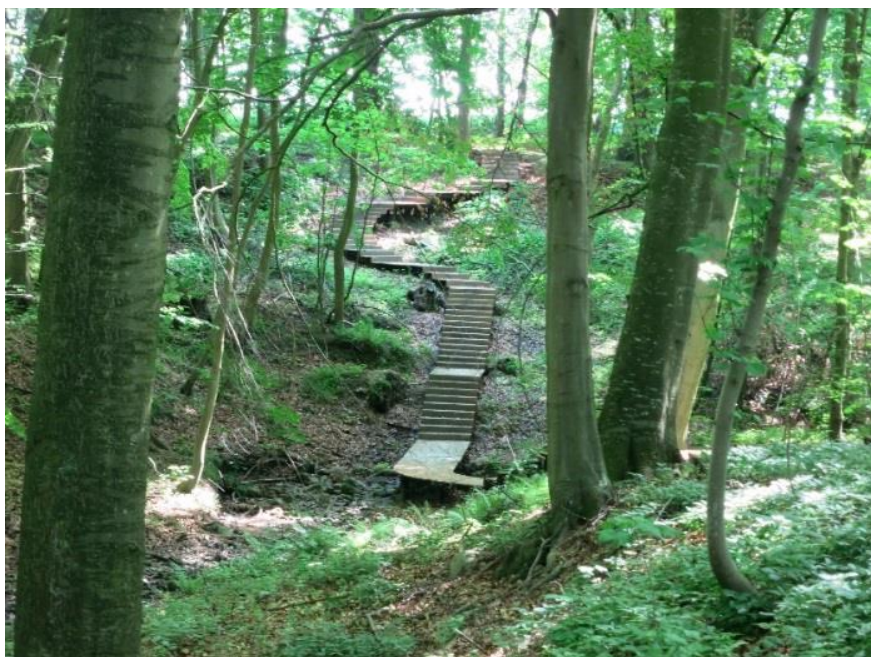
Derefter begav selskabet sig ud i haven og fulgte på udturen det nye anlæg. Stien begynder som en grussti, der går over i et bredt, klippet spor i det høje græs, og slutter som en træbeklædt sti/bro igennem den kuperede sydlige del af haven. Undervejs var der en afstikker til Familiesøjlen fra 1778 af billedhuggeren Johannes Wiedewelt. Stien ender tæt ved ruinerne af den tidligere hængebro fra 1867, som fører over en dramatiske slugt. I dag er broen væk, men de murede pyloner står tilbage som effektfulde ruiner på kanten af slugten. Herfra gik turen til Andromedatemplet (også 1867) i havens sydøstlige hjørne og tilbage mod hovedbygningen af den nødlidende vestlige lindeallé. Alléen går igennem et område med krydsende vandårer, og de i 1700-tallet plantede lindetræer, der længe haft det skidt. En hel del er derfor fældet og der er forsøgsvis indplantet nye, som dog heller ikke trives. Derimod står den østligste allé, som også er fra 1700-tallet fint og stolt ud mod markerne i kanten af haven.

Den ny sti, som i begyndelsen er en grussti

... derefter blot en sti klippet i græs

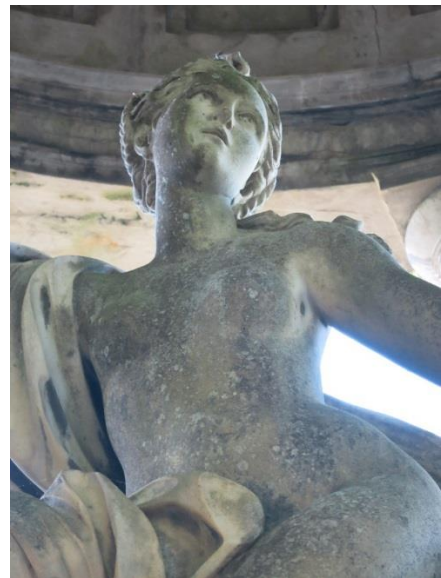

... for at slutte i et spændende trappesystem tæt på pylonerne til hængebroen

Andromedatemplet

og statuen

Den nødlidende vestlige lindeallé

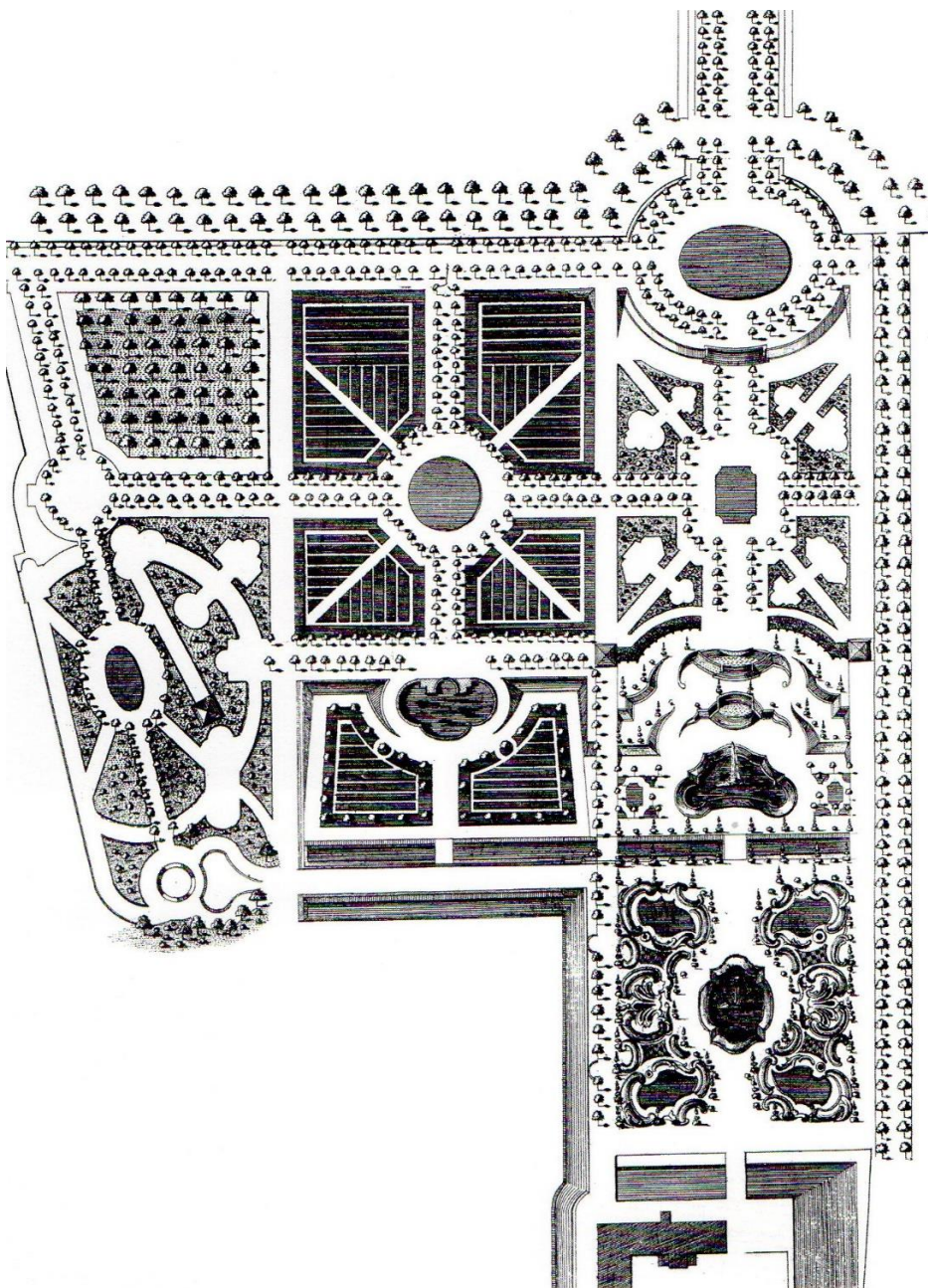

Kig fra denne allé - over 'Det Franske Anlæg' – til den østlige allé og til Glorups hovedbygning.

Efter Glorup drog hver især til vores natlogi, for at mødes igen om søndag på **Holstenhuus** øst for Fåborg.

Her tog godsejer Gustav Berner imod, viste os rundt og fortalte om havens historie og om den i 2008-2010 gennemførte istandsættelse, som var sket i samarbejde med landskabsarkitekt mdl. Jens Hendeliowitz og støttet af Realdania.

Den oprindelige have fra 1750'erne var tegnet af arkitekt Georg Dietrich Tschierske (se skitse nedenfor). Haven bestod længst mod øst af en sindrig udformet parterrehave, derefter en køkkenhave og afsluttedes mod vest med en træbeplantning og - i havens mest kuperede hjørne - et system af stier og udsigter. Alt var omgivet og gennemskåret af alléer. Parterrehavens symmetriakse var mod nord videreført gennem en beplantet rotunde og ud i landskabet i en dobbelt allé.

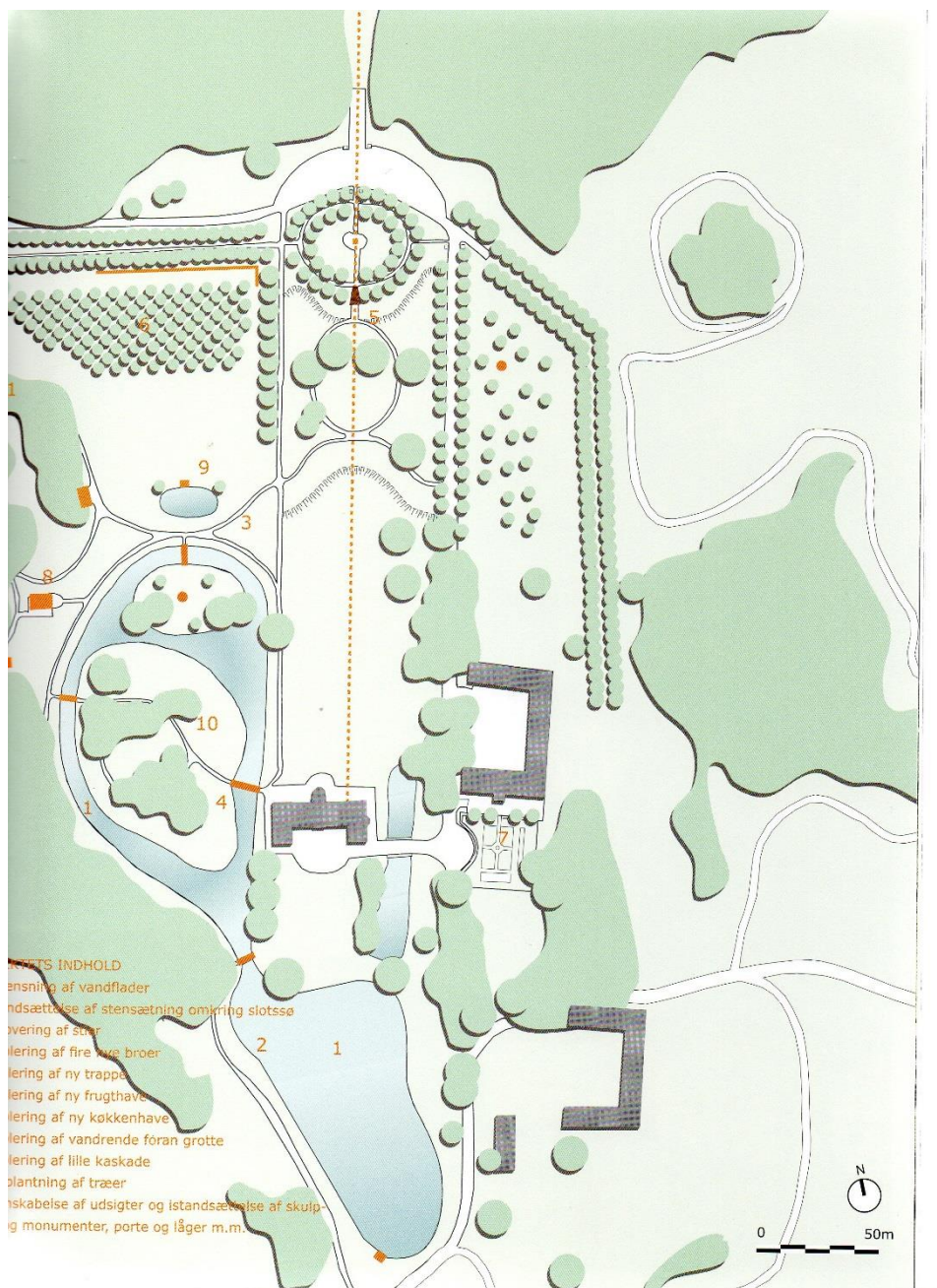
G.D. Tschierskes rokoko have. Plan fra 1753.

Kopi fra Realdanias bog: Herregårdshaver – eksempler på bevaringsstrategier. 2011.

Denne have er siden tilføjet landskabelige træk og er i det hele væsentligt forenklet, men væsentlige elementer fra rokokohaven er stadig bevaret.

Ved istandsættelsen blev der lagt vægt på, at haven fortsat overordnet skulle fremstå som en landskabelig have, samtidig med at de bevarede elementer fra rokokohaven skulle fremhæves.

Særlig markant er den mod nord bevarede rotunde af lindetræer fra 1750'erne. I midten er i 1873 opsat en obelisk til ære for den daværende ejer Adam Holsten Charisius. Den tidligere udsigt gennem rotundens træer ud over markerne mod nord er genetableret og allétræerne er beskåret. I øvrigt er vandarealet øget og -kanterne stabiliseret, gamle elementer i haven er sat i stand og nye elementer er tilføjet, fx er der foran den historiske grotte etablerede en ny vandtrappe. Endvidere er der igen etableret en frugt- og køkkenhave i det nordvestlige hjørne af haven.

Plan for istandsættelse af haven

Kopi fra Realdanias bog: Herregårdshaver – eksempler på bevaringsstrategier. 2011.

I rotunden er der i 1873 opsat en obelisk

Det terrasserede areal mellem hovedbygning (1908) og rotunden er det sidste synlige tegn på den tidligere vidtstrakte parterrehave.

Kampestensgrotten fra 1750'erne danner fundament for det røde bindingsværkshus (1916), der er opført som atelier.

Efter Holstenhuus kørte vi til Aarup til **Lisbeth og Søren Hvids helt vidunderlige have**, hvor Lisbeth og Søren sammen med deres søn bød deltagerne på en lækker frokost. Haven rummede et hav af inspirationer med meget flotte kombinationer af planter både med hensyn til farver og løv.

Lisbeth har igennem årene flere gange omtalt haven i artikler i Haveselskabets blad Haven, og i juli nummeret i år er både Lisbeth og haven beskrevet.

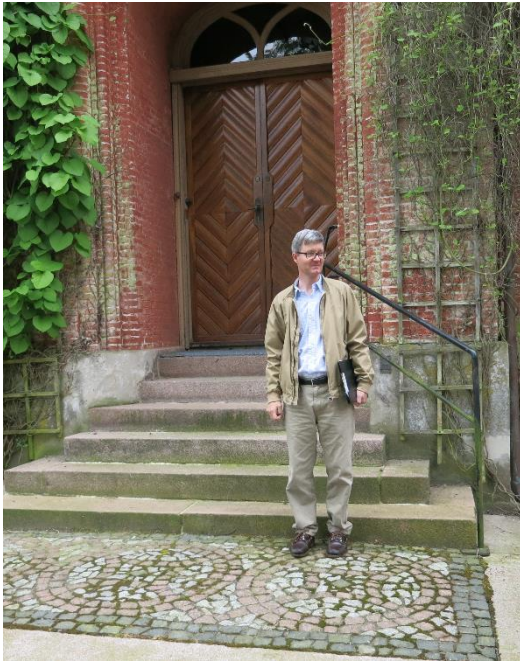

Partier fra Lisbeth Hvids have i Aarup

Havehistorisk Selskabs tur til Fyn sluttede på **Erholm**, hvor godsejer Jan Ivar Cederfeld de Simonsen fortalte om godsets historie og Lisbeth Hvid supplerede med oplysninger om haven.

Hovedbygningen (1851-54) er tegnet af arkitekt Johan Daniel Herholdt og den samtidige have er tegnet af kgl. haveinspektør, landskabsgartner Rudolf Rothe. Haven er anlagt i den romantiske landskabelige stil, som var tidens mode.

Anlægget ligger højt i et kuperet terræn og fra hovedbygningen er der mod øst udsigt over et bølgende terræn, først med en stor plæne med enkelte store solitære træer, derefter over en sø/kanal og ud i det bagvedliggende kulturlandskab. De oprindeligt anlagte søer og kanaler eksisterer stadig, ligesom de fine støbejernsbroer endnu er bevaret. På vores vandring rundt i haven fornemmede vi den meget bevidste veksling mellem mørke og lyse træer, mellem åbne og lukkede rum og mellem hjemmehørende træer og de eksotiske træer nær ved og i udsigten fra hovedbygningen. Ligesom mindesmærker til ære for tidligere generationer og rester af tidligere aktiviteter, som fx keglebanen gav plads for stop og erfaringsudveksling – helt i den romantiske landskabshaves ånd. Haven på Erholm fremstår stadig som en af 1800-tallets fineste landskabshaver.

Godsejer Jan Ivar Cederfeldt de Simonsen Landskabsarkitekt mdl. Lisbeth Hvid

Erholms hovedbygning og park er anlagt samtidigt

Parken rummer både åbne sletter og mørke kanaler, hvor de gamle, fine smedejernsbroer stadig er bevaret.

Resterne af den gamle keglebane betragtes indgående